ФЕДЕРАЦИЯ НА НЕЗАВИСИМИТЕ СИНДИКАТИ ОТ ЗЕМЕДЕЛИЕТО
София 1606, ул. "Владайска" № 29, тел.: 02 952 15 40; 02 952 11 33
факс: 02 952 25 03, e-mail: fnszbg@gmail.com, website: www.fnsz.org

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG

2010 - Европейска година на борбата с бедността и социалното изключване

" Накъде след 2013 година – Общата селскостопанска политика и преструктуриране на българското земеделие"
Годишна асамблея на ФНСЗ
6 – 9 юни 2010 г., Слънчев бряг

Факти и цифри от сектор Земеделие

1. Относно обработваемите площи и обем селскостопанска продукция

В България по официални данни за 2007 г. площта на **земята със селскостопанско предназначение** е 5 666 336 хектара и заема 51,04% от територията на страната. **Използваема земеделска площ** (ИЗП) се формира от:

- обработваемата земя,
- трайните насаждения,
- постоянно затревените площи,
- семейните градини и
- оранжерийни площи.

ИЗП заема 5 116 220 ха или 46,1% от територията на страната.
Обработваемата земя в България, заета с едногодишни култури и временни ливади е 3 057 740 ха, или 59,8% от използваемата земеделска площ.

Структура на земеделските стопанства
Съгласно дефиницията за **земеделско стопанство** /от Закона за преброяване на земеделските стопанства/ 2007 г. са регистрирани 477 хил. земеделските структури, от които 466 хил. разполагат с използваема земеделска площ. Средната площ на стопанство е 6,5 ха.

- физически лица - стопанисват 33% от ИЗП
- търговски дружества – стопанисват 25% от ИЗП
- кооперациите – стопанисват 24% от ИЗП
- едноличните търговци – стопанисват 14% от ИЗП

Брутна добавена стойност (БДС) за 2008 г. в земеделието и горското стопанство достигна 4 млрд.лева.
След резкия спад през 2007 г. заради слабата реколта /спад от 29,7%/, а делът в добавената му стойност е 6,2 на сто. През 2008 г. ръстът в БДС е 0,9 %.

Среден добив от зърнени култури за 2009 г. – 339 кг/дка
Среден добив от зърнени култури за 2008 г. – 438 кг/дка
Създаването в сектора обем продукция е изключително променлив в последните години.
Физическият обем на БДС, създаван от българското селско стопанство показва екстензивно производство, което зависи от природно климатичните условия в много

по-голяма степен от това в развитите страни. Намаляване значението на сектора в повечето случаи е в резултат на негативните тенденции в неговото развитие.

2. Относно работната сила и заетостта

Тенденцията за ***броя на работната ръка*** в земеделието е **низходяща**. От **1 075 000** души работещи в селското стопанство през 2005 г., през 2007 г. те намаляват с 13 % и вече наброяват **923 000**.
По-голямата част от работната сила е заета в малки по размер стопанство –
75 % от работната сила е заета в стопанства с размер под 1 ха, а 90% от заетите са в стопанства под 5 ха. Това определя **високия дял на семейни работници**.
90% от заетите са в стопанства, произвеждащи за собствена консумация и полупазарни стопанства.
1600 стопанства с икономически размер над 100 икономически единици, които обработват близо половината от ИЗП.
Основен проблем на отрасъла е ***застаряването*** на работната сила:

- Заетите в земеделието на възраст до 35 години са около 7%;
- Над 55 годишна възраст – 59 %.

Сред причините за това са: особеностите на земеделското производство, ниските доходи, неблагоприятните условия на труд, както и условия на живот в селските райони.
Продължителната безработица в отрасъла е 21%, като в някои общини надвишава 35%.
Делът на живеещите в бедност е значително по-висок в селските райони – ниско ниво на заплатите; по-висока безработица и частична заетост, най-вече сезонна и нерегистрирана заетост; висок дял на хората, издържащи се от планинско земеделие, пенсии и социални помощи. Нивото на бедност в селата е **над четири пъти по-високо** от това в градските центрове. Живеещите в селата домакинства съставляват 67% от бедното население в страната.
Причините – аграрната реформа, икономическо преструктуриране, ниско образователно равнище (57 % от заетите са с основно или средно образование, 4,4 % със средно социално или висше образование).
Като член на Комитета по наблюдение на САПАРД няколко пъти изисквах информация за създаване на нови работни места и увеличение на доходи, след прилагане на програмата. Тези въпроси не бяха от интерес на представителите на ДФ „Земеделие”, макар,че и в международната оценка на програмата бе посочено, че броят на работниците след инвестицията е намалял с около 24%, докато повече от 75% са увеличили работната ръка, около 88% от тях са повишили средната заплата.
Сериозна бариера за дългосрочни инвестиции в селското стопанство е раздробяването на собствеността на земята.
Стоковото земеделско производство, осъществявано при съвременните и още повече при бъдещите пазарни условия е немислимо без радикална промяна на условията за формиране на трудовия потенциал в земеделието.
Наети по трудов договор – регистрирана заетост в селско, горско и рибно стопанство са **68 686 души** (за 2009 г.). В сектор „земеделие” наетите лица през 2009 г. са били 59 000 души, а към месец март 2010 г. - са 51 000 души.
От тях в обществения сектор са 14 923 души, а в частния сектор са 53 763 души. (Само за селското стопанство, по индуктивни данни са около 50 000 души. Официална статистика няма).
Регистрирани земеделски производители и тютюнопроизводител за 2008 са както следва: земеделски производители 91542 души, тютюнопроизводители 37 000 души. От тях осигуряващи се за всички социални рискове без трудова злополука и професионална болест и безработица – 17 748 при средномесечен осигурителен доход 80,09 лева.

Регистрирани земеделски производители и тютюнопроизводители, които се осигуряват за пенсия са 26 154, при средномесечен осигурителен доход 65,83 лв.
От **общо 128542** регистрирани земеделски и тютюнопроизводители съгласно наредбите, за пенсия се осигуряват **43 902 души** (като за 2005 г. 28 216 души).
Регистрираните земеделски производители се осигуряват, съгласно Закона за бюджета на ДОО, както следва:

- минималния месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители – 130 лв. /50% върху минималния месечен размер/
- минималния месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители, които упражняват само земеделска дейност – 65 лв. /25% върху минималния месечен размер/.

От 2010 г. минималния месечен размер на осигурителния доход за само осигуряващите се лица се увеличи на **420** лева и съответно се променят горепосочените цифри: на 210 лева и 105 лева.
Сключено споразумение относно минималните осигурителни доходи по квалификационни групи професии за икономическа дейност. За Селско и ловно АА01 – ЗА 2010 с увеличение с 12,1% към 2009 година.
Средният осигурителен доход за шестмесечие на 2009 г. на осигурените лица, наети по трудов договор е 414,38 лева.
Работната сила в земеделието следва низходящата тенденция на броя на стопанства. В предходната година лицата, за които земеделието е източник на доход намаляват с около 14 %. Намаление не се наблюдава единствено във възрастовата група над 74 година.

Работна заплата:
За първото тримесечие на 2010 година средна месечна работна заплата за страната е 636 лева, а за отрасъл „Селско, горско и рибно стопанство" е общо 465 лева (за сравнение: същия период на 2009 г. – 579 лева и 446 лева). Заплатата в публичния сектор е 513 лв., а в частния сектор е 426 лв.
Минималната часова ставка, съгласно минималната работна заплата за страната е 1,42 лв. (0,70 евро). Средната часова ставка за страната е 5,33 лева (2,65 евро).
За отрасъл Земеделие средната часова ставка е 2,80 лв. (1,40 евро), а за сравнение часовата ставка за отрасъла в ЕС е от 5 до 9 евро.
Обемът на вложения труд продължава да намалява и е с около 23% по-малко в сравнение с предходните години и достига 459 хил.годишни работни единици.
Трудът на сезонните работници възлиза на 24 хил.годишни работни единици.
За се избегнат грешките на аграрната реформа и се поеме отговорността
за работещите, платили най-висока социална цена на прехода е необходимо всяко преустройство в отрасъла да бъде извършено след задължителни консултации със социалните партньори.
Редица браншови работодателски организации от земеделието, а за съжаление често и министрите на земеделието и храните все още не осъзнават необходимостта от ефективен диалог и не споделят законовата разпоредба за тристранния диалог на отраслово ниво като най-високо равнище, на което всички социални въпроси в сектор Земеделие трябва да се разглеждат.
На практика социалният диалог се осъществява трудно и се инициира от синдикатите.
В Отрасловия съвет за тристранно сътрудничество към МЗХ се поставиха и обсъдиха по инициатива на ФНСЗ и АСПБ, въпроси, свързани със структурни, финансово проблеми, оказващи влияние на трудовите отношения, доходите и заетостта на работещите в отрасъла.

Необходимо е да се засили присъствието на работодателските организации за осъществяване на натиск за по-голяма прозрачност и информация при разпределението на бюджета на МЗХ, както и на ДФ Земеделие относно националните помощи и доплащания.

Споразумението за отрасъл „Селско стопанство” както всяка година, така и тази бе за МОД подготвено от ФНСЗ и обсъдено с работодателските организации, като представителите на ЗК искаха значителни увеличения по икономически дейности. За 2010 г. бе договорен увеличение с 12,1%, докато за 2009 г. спрямо 2008 г. увеличението бе 26 %. Тези МОД са задължителни за всички работещи в отрасъла, независимо дали членуват в синдикатите.

Все още има дружества, в които договорените размери на минимални осигурителни прагове по категории персонал **не се приемат за минимална работна заплата**, както и редица работодатели не осигуряват работниците си на реалната заплата.

В **земеделските кооперации** около 100 % от работещите се осигуряват на реалната си за плата. В процеса на социалния диалог със представителите на земеделските кооперации, бе изразено **настояване за предоставяне на информация** относно плащанията направени от производствените земеделски структури – арендни стопанства, фермери, земеделски кооперации по социалния кодекс и данъчно облагане. Със това ще се внесе яснота за размера на социалните и данъчни плащания от различните структури, с **което ще се атакува сивата икономика в сектора**.

ФНСЗ предложи становище за преразглеждане осигурителния режим на сезонните работници за риска „безработица” в отрасъл Земеделие.

В синхрон с нашите синдикални виждания са и заявените цели на сегашното правителство за **безкомпромисна борба със сивата икономика и приетата мярка за разширяване обхвата на осигурените лица и създаване на фонд за пенсиониране на земеделските производители.** ФНСЗ декларира своята готовност за сътрудничество – консултации, работни срещи и пр. дейности със социалните партньори за реализиране на тази цел.

Освен това ФНСЗ настоява за изграждане на единна система за регистриране и отчитане на всички заети в селското стопанство на пълен работен ден, изцяло занимаващи се със земеделска дейност и тези, които са сезонни работници.

ФНСЗ поема ангажимент да разпространи добрите европейски практики в **областта на социално-осигурителната система в сектора, която към момента е слабо звено в системата.**

В момента се водят преговори за подписване на нов браншов КТД в земеделските кооперации. Съвместно със работодателските представители разработваме редица позиции, становища, предложения, относно политиките на МЗХ.

Винаги сме ползвали всички законови форми и инструменти за информиране и повишаване чувствителността на обществото към тези национално значими въпроси от големите протестни акции 1992, 1994, 2002 до опитите ни да установим и водим социален диалог в отрасъла, както и подкрепяме всички последващи протестни акции на земеделските производители, чрез становища, позиции, декларации.

Представителството и партньорството ни в синдикалните ни структури е на добро ниво. По-голямата част от стопанските ръководители приемат предложенията на синдикатите. Комисиите за социално сътрудничество работят интензивно.

Какво договаряме за синдикалните членове:

- от 2 до 8 дни по-голям платен годишен отпуск
- от 6 до 10 дни отпуск за ненормирано работно време
- по-високи обезщетения при съкращение и пенсиониране
- допълнителни възнаграждения за
    - за придобит трудов стаж и професионален опит над 1% (в сравнение с 0,6% съгласно Наредбите)
    - за нощен труд – от 2-4 пъти по-високо възнаграждение
    - за научна степен увеличение с от 3-8 пъти над нормативно регламентираните
- прилагане на социална програма при преструктуриране
- работно облекло

- ваучери и др.
- увеличение на работните заплати и допълнителните възнаграждения стават след обсъждане със синдикатите – средно с над 12% за 2009 г.

Всички синдикални членове на ФНСЗ, **около 6 000 души**, обслужващи и работещи в отрасъла се ползват с договорените клаузи от КТД, които надграждат законовите норми.
Активен диалог Федерацията води относно § 23 от ЗДБ относно механичните съкращения, тези без анализ и оценка, където обикновено се съкращават изпълнителски кадри (каква администрация е стрелеца от ИАБГ; механизатора и животновъда в ССА и други от обслужващите сектора Земеделие).

Социално напрежение

С предложената актуализация на ЗДБ/1.07.2010 се предвижда намаляване на разходите за издръжка с 20%, което ще затрудни изпълнението на дейността на обслужващите звена в отрасъла. Освен това намаление е свързано с намаляване числеността на персонала, което рефлектира върху качеството на изпълняваните служебни задължения. Намалението ще натовари бюджета на предприятията с изплащане на обезщетения и отпуски на уволнените работещи и служители.

Напоителни системи" ЕАД са сред най-проблемните звена в отрасъла, в които плащанията на заплати ежегодно закъсняват с по няколко месеца, поради хронично недофинансиране и неизпълнение на сключени договори с Изпълнителна Агенция по хидромелиорация към МЗХ за опазване от водите с вредно въздействие, както и безплатните поливки, извършвани без финансова обвръзка с Министерството на финансите.
Към 27.05.2010 г. са неразплатени трудови възнаграждения и осигуровки в размер на 1,900 млн. лева в различни клонове на **„Напоителни системи" ЕАД**.
Към момента ситуацията е много критична, поради нарасналото социално напрежение в активен поливен сезон.
Обща численост на персонала в предприятието е 2240 души, а средната брутна работна заплата е 397 лева.
Сформирана е работна група (членове от 4 министерства, без представители на синдикатите) за разработване на Стратегия за управление на водите, в която ще се види мястото на Напоителни системи. Очакват се законодателни промени

Селскостопанска академия
По искане на МЗХ от март 2010 г., ФНСЗ разпространи свое становище относно оптимизацията на структурата и дейността на Селскостопанска академия (интернет-страницата на ФНСЗ), в което категорично се заяви, че е необходима Селскостопанска академия, като мотор на аграрната наука и е необходимо по-тясно обвързване на науката с производството. Визираната оптимизация предполага освен намаляване на разходите за издръжка с 20% още и съкращаване на 300 работници и служители в Академията. Все още няма предложен нов Устройствен правилник, нито разпределение на бюджета.

ДП „Кабиюк"

Съобразно направените нотификации през 2009г. за поддържане на генофонда от ДП Кабиюк, е разписан договор за поддръжка в размер на 1,8 млн. лева, от които до днес не е разплатен нито лев. По сключен от предходната година (целеви средства) договор бяха разплатени едва 200 000 лева. Т.е. предприятието се самоиздържа години наред.
ИА БГ

В провежданата структурна реформа на отрасъла в България, с решение на МС ИА БГ се преобразува в търговско дружество, с което поставят на дневен ред въпроси, свързани с трудовоправните взаимоотношения на 725 работещи и служители в тази агенция – прекратяване, преназначаване, обезщетения, социална програма и пр., които ФНСЗ очаква да бъдат съгласувани със синдикатите.

С Постановление на МС от 18.05.2010 г. се закрива ИА по хидромелиорация, което е в контекста на оптимизацията и провежданата административна реформа.

ИА СРЖ

Агенцията за селекция и репродукция в животновъдството също е обект на административната реформа в отрасъла.

Наблюденията на Инспекцията по труда сочат, че в редица производствени земеделски структури не се изплащат допълнителните възнаграждения за придобит трудов стаж и професионален опит, за нощен труд, както и няма все още изградени и действащи групи и комитети по безопасни и здравословни условия на труд.